

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

คำว่า “ความสุข” เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา มีความหมายไปในทางที่น่ายินดี น่าพอใจ ซึ่งตรงข้ามกับคำว่า “ความทุกข์” ซึ่งหมายถึงสภาวะที่ทนได้ยาก และเป็นสิ่งที่มนุษย์หลีกเลี่ยงหรือต้องการให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด บุคคลในโลกทุกคนล้วนแล้วแต่ต้องการความสุขในชีวิต ความสุขจึงเป็นความรู้สึกของบุคคลที่อยู่ในภาวะของความพึงพอใจอันเป็นความสุขใจที่ตนเองได้รับ เช่น การมีร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนและมีสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนความสุข ดังนั้นความสุขจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกชีวิต ถ้าแต่ละชีวิตมีความสุขก็จะเป็นความสุขของหมู่คณะของสังคม (ประสิทธิ์ ทองอุ่น, 2542) ความสุขจึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ควรได้รับ ในประเทศไทยเองนั้น ความสุขได้ถูกกำหนดให้เป็นเครื่องวัดคุณภาพชีวิตของคนไทย จะเห็นได้จากแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่กำหนดเป้าหมายด้านผลกระทบของการพัฒนาสุขภาพไว้ว่า “ประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 80 ต้องมีความสุขในการดำรงชีวิตในสังคมไทย” (สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข, 2544) แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน คนมีความสุขได้ยาก เนื่องจากมีความรู้สึกว่าความสุขเกิดจากการเสพสุขจากวัตถุภายนอก ทั้งๆ ที่ความสุขนั้นไม่จำเป็นต้องหาความสุขจากวัตถุภายนอก คนมีอิสระในการแสวงหาความสุขภายใน คือความสุขในทางจิตใจและปัญญา และใช้ความสุขนี้เป็นฐานให้ได้พบความสุขจากวัตถุภายนอก (เรียม ศรีทอง, 2545) วิธีการที่จะทำให้เกิดความสุขที่ยั่งยืนจึงจะต้องปรับเปลี่ยนองค์ประกอบภายในของตนเองให้เป็นการแสวงหาความสุขภายใน ซึ่งเป็นความสุขที่แท้จริงและยั่งยืน (ธวัชชัย กฤษณะประกรกิจ, 2541) ดังนั้น บุคคลจึงควรดูแลเอาใจใส่ให้ความสุขทางใจของตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีความสุข

อย่างไรก็ตาม “ความสุข” ของแต่ละคนนั้นแตกต่างกัน บางคนเข้าใจว่าการได้ตอบสนองความต้องการทางประสาทสัมผัส เช่น การมีชีวิตแบบหรูหรา การที่ได้จับจ่ายซื้อของมาบริโภค การได้ท่องเที่ยวพักผ่อน และการยอมรับนับถือจากคนในสังคม นั้นคือความสุข บางคนก็ว่าความสุขเป็นเรื่องของจิตใจ เกิดจากการควบคุมความต้องการทางประสาทสัมผัส และพึงพาวัตถุให้น้อยที่สุด หรือการอยู่กับธรรมชาติ อยู่ในที่ที่สงบคือความสุข เหล่านี้เป็นแนวคิดที่แตกต่างกันเกี่ยวกับความสุข นำมาสู่การประพฤติ ปฏิบัติตน เพื่อจะได้มาซึ่งความสุขอันเป็นจุดมุ่งหมายของตนที่แตกต่างกันไปด้วย ยิ่งสังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมที่มีการแข่งขันกันสูงเพื่อความอยู่รอดของแต่ละบุคคล เนื่องจากสถานการณ์ที่มีการเร่งรัดพัฒนาในทุกๆ ด้าน จนทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการปรับตัวไม่ทันหรือเป็นไปอย่างยากลำบาก จึงทำให้บุคคลจำนวนมากไม่น้อยเกิดความเครียดและอาจเกิดการ

เจ็บป่วยทางจิตได้(ลักขณา สรวิวัฒน์, 2545) ดังเช่นผลการสำรวจสถานการณ์สุขภาพจิตคนไทยเมื่อปี พ.ศ.2546 พบว่าคนไทยมีความเครียดขั้นรุนแรงถึงร้อยละ 8 ของประชากรหรือประมาณ 5 ล้านคน (คณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพจิตแห่งชาติ, 2547) ดังนั้น การที่คนจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จะต้องมีความสุขกายและสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ควบคู่กัน หากสังคมมีคนสุขภาพจิตไม่ดีจำนวนมาก สังคมนั้นย่อมวุ่นวาย หากความสุขไม่ได้ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อการพัฒนาประเทศ (ลักขณา สรวิวัฒน์, 2545) กระนั้น ท่ามกลางวิกฤตการณ์ในสังคม ปรากฏว่ามีความพยายามที่จะทำให้มนุษย์ได้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข โดยเน้นการพัฒนาว่าควรจะเน้นประเด็นทางด้านจิตใจภายในตัวมนุษย์(ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์และคนอื่นๆ, 2537) ยุทธศาสตร์ชาติของรัฐบาลในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการวัดผลการพัฒนาที่ความสุขมวลรวมประชาชาติ(Gross Domestic Happiness: GDH) ควบคู่กับการให้ความสำคัญด้านผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ(Gross Domestic Product: GDP) ซึ่งการใช้นโยบายสาธารณะของรัฐที่มุ่งให้ความสุขแก่คนในสังคมควรจะต้องเข้าใจลักษณะและที่มาของความสุขของมนุษย์ (ไพโรจน์ วงศ์วิภาณนท์, 2548) จึงเป็นภารกิจที่สำคัญของสังคมไทย เพื่อใช้เป็นรากฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แต่เดิม ประเทศไทยได้พัฒนาประเทศโดยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นแนวทางซึ่งแต่ละแผนมีจุดมุ่งเน้นที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในช่วงเวลานั้น ปัจจุบัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ประเทศที่มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุข” โดยยึดแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวม มีคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(สศช.) จึงได้นำมาพัฒนาเป็นแนวคิดพื้นฐานและจัดทำ “ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย”

ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน เป็นพื้นที่ห่างไกลแห่งหนึ่งของประเทศไทย ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 6 หมู่บ้าน จำนวน 618 หลังคาเรือน แต่เดิม ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม รวมไปถึงอาชีพรับจ้าง และพึ่งพาอาศัยป่าอันอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาหารและรายได้เสริมของครอบครัว แต่ชาวบ้านในพื้นที่ก็ยังประสบปัญหาในด้านต่างๆ เช่น การศึกษา สุขภาพอนามัย ทรัพยากร เป็นต้น ทำให้สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสุขของคนในชุมชน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2542 ได้มีการจัดการพื้นที่ทำกินให้แก่ชาวบ้านภายในตำบลภูฟ้า ภายใต้โครงการภูฟ้าพัฒนา โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาให้ความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนด้านการศึกษา อาชีพ ส่งเสริมรายได้ภายในชุมชนทำให้ชุมชนในพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงจากไปจากเดิมมาก ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากการพัฒนาต่างๆ มีผลต่อความสุขของชาวบ้านที่เคยมีมาแต่เดิมหรือไม่อย่างไร โดยศึกษาจากระดับความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการพัฒนาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

(1) เพื่อศึกษาระดับของความสุขจากการวัดระดับความพึงพอใจที่มีต่อการดำรงชีวิต ด้านครอบครัว สังคมและชุมชน สุขอนามัย การศึกษา ทรัพยากร และวัฒนธรรมของชาวบ้าน ในตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

(2) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ภูฟ้าของชาวบ้านในตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

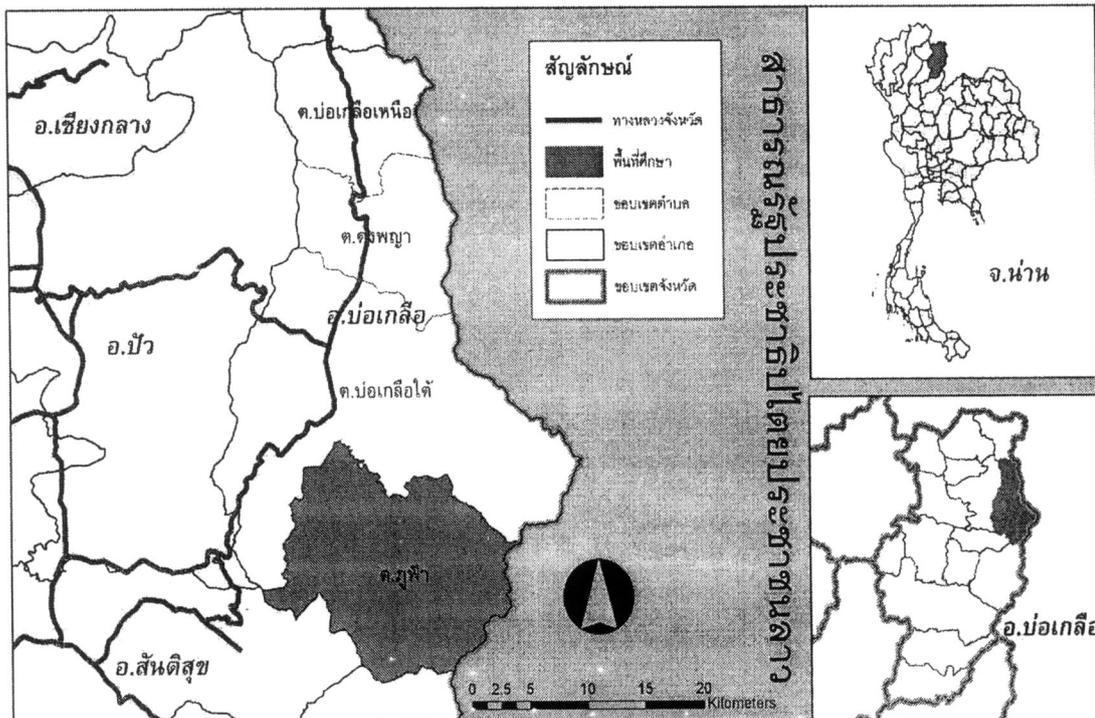
(3) เพื่อใช้ข้อมูลที่ได้รับเป็นแนวทางในการปรับวิธีการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ขอบเขตของโครงการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบและขอบเขตการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

(1) ขอบเขตด้านพื้นที่

ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

รูปที่ 1 แผนที่พื้นที่ศึกษา

(2) ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ คือ ชาวบ้านตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน จำนวน 6 หมู่บ้าน 618 หลังคาเรือน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย(Simple Random Sampling) ร้อยละ 25 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งได้จำนวน 156 หลังคาเรือน

(3) ขอบเขตด้านเนื้อหา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

- ตัวแปรอิสระ
  - ข้อมูลส่วนบุคคล
  - ข้อมูลด้านครอบครัว เศรษฐกิจ สังคมและชุมชน การศึกษา ทรัพยากร และ วัฒนธรรม
- ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิต

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ข้อมูลระดับความสุขของชาวบ้านในชุมชนตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
- (2) ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขชาวบ้านในชุมชนตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
- (3) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ดัชนีชี้วัดความสุข (Gross Nation Happiness: GNH) คือ ตัวเลขที่แสดงถึงระดับความสุขของประชาชน โดยคำนวณจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อระดับความสุข รวมเข้าด้วยกันในลักษณะของดัชนีผสม (Composite index) ดัชนียิ่งมีมาก แสดงถึงระดับความสุขของประชาชนมากขึ้น ปัจจัยซึ่งส่งผลต่อความสุขของประชาชนนั้นมีหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม ตัวอย่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น อัตราการว่างงาน อัตราเงินเฟ้อ เป็นต้น ซึ่งมีหลายแนวคิด หลายทฤษฎีที่กล่าวต่อไปในบทที่ 2